

I

Адважныя падарожнікі • У моры • Крушэнне карабля •
Падарожжа ў вадзе • Невядомы бераг
• Падлік маёмасці 5

II

Першая ноч • Начная дужанка • Заяц, які дзюбаецца •
Апошнія запалкі • Дадому 32

III

«Па-а марам!» • Усё направа ды направа • Зайцаў абед •
Зноў на тым самым месцы 40

IV

Вось табе і няхітрая навука! • Прышлося пакаштаваць
сырога зайца • Дынама-машына • Агонь! • Крыўда Віктара •
Навуковая дыскусія 51

V

Таемны звер • Навальніца • Змаганне за агонь 69

VI

Мяса знікла • На паляванне з голымі рукамі • Здзекі ад
зайцоў • Вавёрка выратавала • Дарэмны перапуд
• Абед з трох страў без другой • Будаўніцтва з дапамогай
дваццаці пальцаў 78

VII

Няўдалая спроба • Да дзікуноў яшчэ не дараслі
• Рыбачтва кашуляй • Уласнай гадоўлі рыба 93

VIII

- Прасцейшая, але лепшая зброя ● Знаёмства з дзікам
● Журавіны ● Хоць змяю за здабычу ● Лясныя жыхары ●
Царская жывёла ● Вожыкава булава
● Уперад на чарапаху! ● Пешаход з Афрыкі 105

IX

- Салодкі чай ● Лекцыі Мірона ● Важная пані
● Драпежнік на рыбалцы ● Арэна для бойкі
● І змяя спатрэбілася ● Байцы ў палоне 121

X

- Гаспадарка ● «Гліняная паэма» ● Старыя знаёмыя
● Воўк ● Палявалі на ліса, а забілі...
● Павелічэнне статка 139

XI

- Барсукі падвялі ● Не святыя гаршкі лепяць (а спрактыкаваныя)
● Новыя сродкі жыцця 154

XII

- Зноў няўдалая спроба ● Неспадзяваная сустрэча
● Вожык дапамог ● Апошняя рыба ● Новая спроба
● Нядоўгая радасць ● У пастцы ● Апошнія патугі
● Побач са смерцю 163

XIII

- Прымусовае чаканне ● На пашы ● Жаба-птушка
● Хатні настрой ● Чалавек 177

XIV

- Дарэмныя патугі ● Паселішча баброў ● Яшчэ адна няўдалая
спроба ● Недакурак варона на хвасце прынесла ● Сонны
заяц 188

XV

- Бабровая гаспадарка ● Неспадзяваная небяспека
● Збаўцы-ворагі ● Чужыя гаспадары ● Рэшткі ад чужога стала
● Сур'ёзная памылка 204

XVI

- Цяжкія часы ● Спатканне са старым знаёмым ● Мядзведжая
хвароба ● Каменныя прылады ● Дымарня 226

XVII

- Зноў дарэмная спроба ● Апрацоўка запасаў ● Па мёд
● Гібель гаспадаркі ● Змаганне з распаччу
● Звярыныя недаедкі 238

XVIII

- Панская страва ● На баброў ● Вось дык бабёр! ● Таемныя
лісты ● Ремонт бабровой хаткі ● Ваенная падрыхтоўка
● Чаму людзі шануюць баброў 248

XIX

- Голад са зброяй ● Сапраўднае паляванне 262

XX

- Падрыхтоўка да сустрэчы ● З вугаллем у пушчу ● «Насарог»
● Выратаванне каштоўнай жывёлы ● Запасны агонь 269

XXI

- Бясконцае чаканне ● На кухні ● Сонныя вартаўнікі 278

XXII

- «Слон» ● Агіднае забойства ● Бандыты з палоннікам
● Падазрэнне бандытаў ● Допыт ● Ваенныя аперацыі
● Перамога 287

XXIII

План новых военных операций ● Рассказ товарища Сау́чука

● Яшчэ бандыты ● Канец военных дзеянняў

● Адказнае даручэнне 307

XXIV

Апошняя ноч на востраве ● «Кармленне звяроў»

● Хітрыкі палоннікаў ● Смалены бандыт

● Зварот дадому 323

I

Адважныя падарожнікі
У моры

Круцэнне карабля
Падарожжа ў вадзе
Невядомы бераг
Падлік маёмасці

іруй туды, вунь у той лясок! Цікава паездзіць у чоўне па лесе.

Доўгі Мірон сядзеў на кукішках на дне выдзеўбанага чоўна — «душагубкі». Калені яго датыркаліся да самага носа; рукамі ён трымаўся за бакі чоўна. Раптам ён падняў рукі, паказаў на лес і нават крыху прыўстаў. Човен захістаўся.

— Ды не хістай! Бачыш, што...

Віктар, які стаяў і кіраваў чоўнам, не паспеў скончыць і паваліўся на дно. Душагубка яшчэ больш захісталася, зачарпнула вады. Абодва хлопцы прыціснуліся да дна і не толькі рухацца, але і дыхаць перасталі. Нарэшце човен супакоіўся; на дне яго плюхалася вада.

— Ну вось, бачыш, што ты зрабіў! — з дакорам сказаў Віктар. — Навошта было ўставаць ды варушыцца? Вычэрпвай цяпер ваду!

— Дык ты ж сам вінаваты, — агрызнуўся Мірон. — Перад кім было фанабэрыцца, што спрытна спраўляешся з гэтай праклятай душагубкай?

— Ну і справіўся б, каб ты сядзеў ціха.

— Я ж і сядзеў, а вось ты забыўся, у якім чэрапе едзеш. Навошта стаяў ва ўвесь рост?

Пры гэтым Мірон прыпадняўся. Зноў захістаўся човен.

— Зноў устаеш?! — грозна крыкнуў Віктар. — Калі хочаш тапіцца, дык лезь у ваду сам адзін, а я яшчэ пачакаю.

Мірон крыху засаромеўся.

— Ну-ну, — адказаў ён лагодна. — Давай лепш вычарпаем ваду.

— А чым будзеш вычэрпваць? Чарпак узяў?

— А ты ўзяў?

— Ды хто ж ведаў, што гэтая калода будзе цячы.

— Цячы не пацякла, а зверху, бачыш, налілося.

Хлопцы нерухома сядзелі адзін супраць аднаго, нібы буслы ў гняздзе, і пазіралі то на дно лодкі, дзе было пальцы на чатыры вады, то адзін аднаму ў вочы.

Човен, які і без таго мала высоўваўся з вады, цяпер яшчэ больш апусціўся. І яшчэ больш небяспечным быў кожны рух.

А навакол разляглося неабсяжнае каламутнае мора. Далёка ззаду ледзь віднеўся бераг, ад якога яны ехалі, а наперадзе, яшчэ далей, паўставаў той лес, на які хацеў паглядзець Мірон. Да лесу гэтага было яшчэ далёка, але затое ехаць туды было цікавей. Улетку тут канчалася возера і пачыналася непраходнае балота, якое цяпер было заліта вадой. Гэтай вадзе не відаць было канца-краю, апрача той палоскі лесу на даляглядзе. І на ўсёй гэтай прасторы то там, то там вытыркаліся з вады верхавіны дрэў і кустоў — то пасобку, то групамі.

Надвор'е было ціхае, цёплае. Веснавое сонца грэла ўжо як след. Дрэвы зелянеліся. То была ўжо другая паводка на Палессі ў гэтым годзе. Першы раз адбылася яна з месяц назад, з крыгамі, замаразкамі. Пасля таго тыдні са два трымалася сапраўдная, цёплая вясна. Вада амаль сышла, але потым зноў пачаліся

дажджы і снег. Ужо тыдзень, як скончылася і гэтая непагадзь. У іншых месцах прыступілі ўжо да ворыва, сяўбы, а ў гэтай нізіне ўсё яшчэ збіралася вада з далёкіх аколів, асабліва з поўначы.

У такі час і трапілі сюды гэтыя два хлопцы. Яны былі аднагодкі і мелі абодва разам гадоў трыццаць пяць. Але выгляд, а таксама і характары іх былі зусім адметныя. Мірон быў худы, цыбаты дзяцюк, з блакітнымі вачыма, доўгім птушыным носам і доўгімі светлымі валасамі. Віктар, наадварот, — прысадзісты, карчасты, чарнявы, з круглым пляскатым тварам.

Мірон быў больш разважлівы, спакойны хлопец, а Віктар — жвавы, імклівы. Яны заўжды спрачаліся паміж сабою, але былі найлепшымі сябрамі і жыць не маглі адзін без аднаго.

Абодва вучыліся ў тэхнікуме ў адным з акруговых гарадоў Беларусі і былі самымі стараннымі ўдзельнікамі краязнаўчага гуртка. Можа, таму яны так і цікавіліся краязнаўствам, што нарадзіліся ў горадзе і ўвесь свой век пражылі ў ім.

З маленства яны былі суседзямі і таварышамі, таксама як і іхнія бацькі. Бацька Мірона працаваў у млыне, а Віктара — на шкляной гуце.

Прыроду, лес, вёску хлопцы ведалі толькі з тых экскурсій, якія рабілі, калі вучыліся ў сямігодцы. Далей як за дзесяць кіламетраў ад горада ім ніколі не даводзілася быць.

Вучыліся абодва добра, чыталі шмат кніжак, асабліва прыгодніцкіх — Жуля Верна, Майн Рыда, Купера і г. д. Цікавілі іх розныя далёкія краіны, дзікуны, ін-

дзеіцы, якіх цяпер бадай ужо зусім няма. Захапляліся рознымі прыгодамі з іх жыцця, што адбываліся гадоў 60–80 назад. Марылі пра пальмы, джунглі, а не бачылі добрай пушчы, якая была за некалькі дзясяткаў кіламетраў ад іх. Уяўлялі сабе розныя паляванні на тыграў, сланоў, ільвоў, а вавёркі на волі не бачылі. Марылі пра мора, караблі, а не бачылі вялікага возера, якое ляжала за кіламетраў дваццаць ад іх.

У краязнаўчым гуртку яны даведаліся, што ў Беларусі наогул, а ў іх раёне асабліва, ёсць шмат куткоў, не горшых ад заморскіх. Ёсць пушчы, не менш цікавыя, чымся далёкія трапічныя лясы. Ёсць азёры і балоты, якія ўвесну робяцца морамі. Ёсць звяры, якія радзей сустракаюцца на свеце, чым сланы і тыгры.

Паступова выявілася, што Мірон цікавіўся больш батанікай, а Віктар — заалогіяй. Чытаючы кнігі, кожны з іх галоўную ўвагу звяртаў на сваю галіну навукі. У жывым кутку Віктар важаўся з трусамі, мышамі, жабамі, а Мірон — з рознымі раслінамі. Паступова кожны з іх досыць сур'ёзна азнаёміўся са сваім любімым прадметам.

Калі прыйшла вясна і дзесяцідзённыя канікулы, хлопцам вельмі захацелася зрабіць вылазку за горад, куды-небудзь падалей, на некалькі дзён, пабачыць славутае палескае разводдзе. Такая вылазка ім здавалася цікавейшай, чым арганізаваная экскурсія ўлетку.

— Там усё ідзе па раскладзе, як заняткі ў класе, — казалі яны. — Загадзя ведаеш, дзе калі будзеш і што цябе там чакае. Не можаш пайсці, куды захочаш,